

**EN LITEN HISTORIK OM
POSTSTATIONERNA I FRYKERUD**

Fagerås, Frykerud, Frykåsen och Säldebråten

Stockholm 2001-11-02
Sammanställt av Göran Eriksson

Nedanstående förord är hämtat från ”Poststationer vid Nordvästra Stambanan” Posthistorisk skriftserie nr 84 och texten om poststationerna i Fagerås, Frykerud, Frykåsen och Säldebråten från ”Posthistoriska glimtar från Kils härad i Värmland” Posthistorisk skriftserie nr 247. Skrifterna är skrivna av Erik Lindgren, Växjö och har tryckts upp i ett fåtal exemplar. Postmuseet i Stockholm, Lilla Nygatan 6 har ett av exemplaren. Erik Lindgrens text har kompletterats med foton.

Förord

Redan den 16 februari 1863 började man tillämpa en generell överenskommelse mellan styrelsen för Statens järnvägsbyggnader och postverket om att vid varje järnvägsstation med vissa preciserade undantag skulle stationsföreståndaren också ansvara för postgöromålen. Överenskommelsen kungjordes i ett cirkulär, där en del av texten fick följande lydelse:

"Med undantag endast för Södertälje övre station ävensom alla de orter, å vilka finnes postkontor eller postexpedition, bliva vid samtliga Statens järnvägsstationer även inrättade poststationer, vilka i allmänhet och där ej särskilt annorlunda förordnas, förestås av stationsinspektör, stationsmästare eller annan järnvägstjänsteman på stället".

Överenskommelsen hade föregåtts av omfattande skriftväxling och mer eller mindre på prov hade anordningen med förenande av post- och järnvägstjänst redan börjat. Två skånska järnvägs-poststationer hade öppnats den 15 november 1862 (Osby och Hästveda) och i Västergötland finns flera intressanta exempel. I Vårgårda finner man t ex den absoluta pionjären när det gäller förenade poststationer.

Efter hand som Nordvästra stambanan nådde sin fullbordan var det därför inte något unikt att stationstöreståndarna blev utnämnda till poststationsföreståndare. Sträckan Karlstad - Arvika uppläts för allmän trafik den 19 juli 1871 medan delsträckorna Laxå - Kristinehamn hade öppnats 1866 och Kristinehamn - Karlstad 1869. Den lilla biten mellan Charlottenberg och norska gränsen stod färdig redan 1865 och sträckan mellan Arvika och Charlottenberg 1867. De båda förenade poststationerna i Åmot och Ottebol på den sistnämnda nordliga sträckan är sålunda närmare fyra år äldre än de mellan Karlstad och Arvika.

161

Jernvägspostbefordring. Från och med den 19 juni da Nordvestra Stambanan mellan Karlstad och Arvika för allmän trafik upplätes, kommer den postutvexling å nämnda stambana, som nu besörjes medelst postkupéexpedition å linien Laxå—Karlstad att utsträckas till hela Nordvestra Stambanan eller linien *Laxå—Charlottenberg*.

Poststationer. Sådane postanstalter öppnas den 19 innevarande juni vid de å Nordvestra Stambanan inom Wermlands län belägna nya jernvägsstationerna *Skåre, Kål, Fagerås, Boda, Brunsberg* och *Edane*; hvilka skola lyda under postinspektionen å Westra Stambanan och utvexla post direkt med postkupéexpeditionen nr 7 (Laxå—Charlottenberg);

Järnvägens hela sträckning mellan Laxå och Charlottenberg berör även några orter på vilka det funnits förvaltningspostkontor (postkontor eller postexpedition). Dessa var inte förenade med järnvägen, som framgår av det kursiverade citatet ovan, och de redovisas inte i detta häfte. De poststationer som varit förenade med järnvägen och haft järnvägsbefäl som föreståndare berörs däremot i större eller mindre omfattning, ibland även för de tidsperioder då de inte varit förenade med järnvägsstationen.

Det har varit omöjligt för mig att finna fram namnen på alla dem som ansvarat för de olika postanstalterna. Åtskilliga namn har jag dock lyckats ta med. De har hämtats från olika källor, ofta handskrivna s k poststationskort som många gånger är svårtolkade. Jag reserverar mig därför för att ett och annat namn kan vara felstavat eller till och med feltolkat.

Fagerås (1871-06-19 - 1992-03-31)

Hjalmar August Nettelbladt blev postansvarig i Fagerås, när den förenade post- och järnvägsstationen öppnades där den 19 juni 1871. Erik Albert Eklundh tog över efter honom 1874. Under dennes tjänsteperiod inrättades en kärrepostlinje mellan Bäckebo och Sunne över Fagerås och Västra Ämtervik med 1875 års ingång, då postverket tog över ansvaret för kronobrevbäringen i Värmland. Från Sunne öppnades då också kärrepostlinjer till Torsby och till Gunnarsby. Stationsmästaren Harald Friberg fick ta över ansvaret för postservice den 1 maj 1897, följd av Carl Gustaf Lindström, Petter Anton P:son Wennerbärg och Johan Edvin Appelgren. Sedan denne flyttat till Alsters station den 1 augusti 1915, blev efter en vakansperiod Olaf Axel Bergqvist föreståndare för post- och järnvägsstationen i Fagerås. Denne hade varit poststationsföreståndare i Krokvik under fyra år men fick en betydligt längre vistelse i Fagerås. Han efterträddes den 1 oktober 1938 av Johan Alfred Rämfelt, som i maj 1941 avlöstes av Ernst Hiljard Lindeås. Därefter ansvarade följande järnvägsmän för posten i Fagerås: Ragnar Folke Alm (1944-1947), Carl Magni Pettersson (1947-1950), Elof Harald Andrée (1950-1953) och därefter Bo Sigurd Andersson. I princip skulle poststationerna ha upphört under 1970-talet och ersatts med antingen lantbrevbäring eller postkontor (postställen). Med SJ tecknades emellertid ett specialavtal från den 1 februari 1976 när poststationen i Fagerås organiserades som ett postställe. Från och med 1986 kallades det för postkontor. En bidragande orsak till att en fast postanordning tills vidare fick behållas i Fagerås torde ha varit det faktum att folkmängden ökade genom tillkomsten av bostadsområdet vid Lund. Men det var ändå inte tillräckligt för att behålla posten på sikt. Föreningen post-järnväg bestod och blev ännu mera unik från augusti 1982, då Posten blev huvudman och fick ta över biljettförsäljningen till tågen. Denna anordning upphörde med mars månads utgång 1992. Då drogs postkontoret in och en lantbrevbärare fick klara rulljangsen. Posten lät ortsadressen Fagerås bli kvar enligt den nya policy som börjat tillämpas. Samarbetet mellan post och järnväg bestod således i Fagerås från den 18 juni 1871 till och med den 31 mars 1992, även om formerna för detta var olika. Det torde ändå vara rekord för vårt land med ett så långvarigt lokalt samarbete, närmare 122 år.

Fagerås Järnvägs- och poststation

Frykerud (1875-01-01 - 1927-05-31)

I ett brev till bl a länsstyrelsen och berörda postmästare redovisade poststyrelsen den 21 december 1874 de förändringar i postnätet som skulle genomföras i Värmland från 1875 års ingång på grund av att postverket tog över ansvaret för kronobrevbäringen. Det innehöll omfattande specifikationer, däribland uppgifter om nio nya poststationer inom Mellansysslets fögderi. Av dessa låg tre i Kils härad, nämligen Frykerud samt Övre och Nedre Ullerud.

I Frykerud tecknades ett kontrakt med komminister N Ahlin som poststationsföreståndare med 250 kr i årlig avlöning. Han efterträddes enligt poststyrelsens beslut den 4 juli 1878 av mamsell Maria Jansson med ett till 180 kr sänkt årsarvode. Denna förändring gjordes som en besparing under hot om indragning av poststationen. Upprinnelsen kan sägas vara ett sparsamhetscirkulär till postförvaltarna som poststyrelsen daterade den 27 september 1875. Poststationen lydte vid detta tillfälle under postkontoret i Sunne, inom vars förvaltningsområde inte mindre än 14 poststationers resultat för 1875 års verksamhet redovisades till poststyrelsen den 20 januari 1876. Enligt den sammanställningen hade poststationen i Frykerud haft en total uppbörd på kr 147:20 under första och på kr 118:59 under andra halvåret 1875, sammanlagt nog för att åtminstone täcka poststationsföreståndarens avlöning. Därför togs frågan om att ersätta poststationen med en lösväska inte upp. Men den blev snart nog åter aktuell.

N Ahlin hade inte själv fullgjort sysslan som poststationsföreståndare i någon nämnvärd grad utan anlitat teol.kandidaten K Lundgren. Fyra dagar efter Ahlins död den 5 april 1878 skrev Lundgren till poststyrelsen och anmälde sig som sökande. Poststyrelsen skrev emellertid till länsstyrelsen i Karlstad med förfrågan om poststationen kunde dras in och kunderna betjänas med lösväska eller i motsatt fall om en föreståndare kunde anskaffas mot ett till 180 kr nedsatt årsarvode. Länsstyrelsen kommunicerade med kronofogde Gustaf Gullberg som i sitt yttrande den 12 juni 1878 bl a anförde följande:

"Om den ena poststationen efter den andra inom fögderiet skall indragas, återstår snart ingenting av den ersättning för gamla kronobrevbäringen, som Postverket skulle bereda dem, vilka förut ägt att av kronobrevbäringen sig begagna, och följderna blir, att länsmän och isynnerhet fjärdingsmän, vilka förut äro överhopade med göromål, som än oupphörligen ökas, ytterligare betungas med en postföring på 4 à 6 mil i veckan.

Vad Frykeruds poststation särskilt beträffar, så, utom det att den är av stor nytta för den inom norra delen av Frykeruds socken boende befolkningen, varav en del har ända till 2 mils väg till Fagerås station, skulle genom dess indragning den i norra distriktet anställde fjärdingsmannen nödgas avhämta och avlämna sina tjänstebrev å Fagerås station och således få en postföring på 4 à 6 mil varje vecka. Kungl. Generalpoststyrelsen förebär visserligen att kronobetjänt har tillfälle till kostnadsfri befordran av lösväska, men svårligen kan man begära, att en person, som nödgas vara fjärdingsman ett år, skall för detta bekosta sig en lösväska, varför priset torde utgöra 15 à 20 kronor".

Kronofogden uppgav därefter att två personer hade förklarat sig villiga att åta sig befattningen som poststationsföreståndare mot en ersättning av 180 kr om året, nämligen mamsell Maria Jansson vid Frykeruds kyrka och mamsell Holma Sandelin på Kvarntorp. Postmästare Johan Fredrik Janson i Sunne förordade mamsell Jansson. På denna linje gick också poststyrelsen. Under mellantiden förekom ett ärende om eventuell flyttning av poststationen till Edsbacken. Kronofogde Gullberg anförde i sitt remissyttrande att

"beträffande inrättandet av en poststation i Edsbacken som är beläget i Frykerud sockens nordligaste, mindre bebyggda del, torde detsamma endast vara fördelaktigt för Frykeruds Handels-

aktiebolag men icke för socknens övriga befolkning, som ovillkorligen har största fördelen av poststationens belägenhet invid den centralt inom socknen belägna kyrkan".

Med anledning af Kongl. General
Poststyrelsens skrifvelse den 14 die Oktaber, an-
gående i frågasatt indragning af Frykeruds
Poststation för Konungens Belämningskontors,
som införskat vederbörande Kron affoges
gthensale i ärendet, samms yttrande, hvar-
vett Konungens Belämningskontors instämme,
härhus afberättade Skrifvelsen i Landt-
kansliet den 3 December 1878.

H. S. J. Ullmer.

Ärendet om bibehållande eller indragning av poststationen i Frykerud blev slutligt avgjort sedan poststyrelsen fått detta svar från länsstyrelsen, daterat den 3 december 1878.

Mamsell Maria Jansson lyckades efter hand få årsersättningen höjd, men inte förrän genom poststyrelsens beslut den 17 februari 1891, som medgav 240 kr om året. Den höjdes till 300 kr från 1899 års ingång och från 1909 års ingång till 500 kr. Efter fröken Janssons död den 16 februari 1913 uppehölls befattningen på vakans tills efterträdaren formellt tillsattes den 1 april 1913. Det var hemmansägaren Nils Johan Nilsson. Han fick uppleva betingssystemets upphörande och kunde sålunda få ersättning enligt reglerade grunder. Han avled den 18 maj 1926 och följdes av kontoristen Gerda Emilia Nilsson. Hon blev uppsagd för tillämpning från den 1 juni 1927 på grund av en omorganisation (diarienummer I b 1270/1924). Den innebar indragning av poststationen i Frykerud och inrättande av poststationen i Frykåsen.

FRYKERUDS KYRKA OCH POSTSTATION.

Fot. G. A. Kihlstrand, Trångstad.

FRYKERUDS POSTSTATION.

Fot. G. A. Kihlstrand, Trångstad.

Frykeruds Poststation, 1875-1927

Frykåsen (1927-06-01 - 1975-09-30)

Med indragning av den tidigare redovisade poststationen i Frykerud öppnades i stället en i Frykåsen den 1 juni 1927 med handlanden Nils Gustaf Svensson som föreståndare. Nära intill passerade tågen på Kil-Fryksdalens järnväg som hade öppnats för allmän trafik på den 41 km långa sträckan Kil - Sunne den 2 augusti 1913 och kom att förstatligas den 1 juli 1948. Som på flera håll i Värmland inskränkte sig samarbetet med järnvägen till postbefordran och någon förening med järnvägen av poststationen har jag inte kunnat spåra. En sådan skulle i så fall ha varit möjlig under tiden innan poststationen övertogs den 1 maj 1952 av Margit Viola Olsson. Elin Svensson var också verksam som föreståndare innan poststationen drogs in med september månads utgång 1975.

Säldebråten (1918-01-01 - 1966-04-30)

Ännu en poststation nära en järnvägslinje öppnades relativt sent inom Kils härad, nämligen den i Säldebråten med 1918 års ingång. Den förenades inte med järnvägen och betecknades sålunda trots sin belägenhet såsom "lantpoststation". Den 1 juli 1950 anställdes Aina Lilly Viola Andersson som föreståndare. Poststationen ersattes med lantbrevbäring med april månads utgång 1966.

Ett amatörfoto från 1954 av Säldebråtens poststation, 1918-1966